

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0082-1891>

УДК 343.982.43

Гонгало Сергій Йосипович

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Національного університету «Острозька академія»

Електронна адреса: serhij.gongalo@oa.edu.ua

**ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ГРАФОЛОГІЇ У СУДОВОМУ
ПОЧЕРКОЗНАВСТВІ**

**USE OF THE PROVISIONS OF GRAPHOLOGY IN FORENSIC
HANDWRITING STUDIES**

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОЛОЖЕНИЙ ГРАФОЛОГИИ В СУДЕБНОМ
ПОЧЕРКОВЕДЕНИИ**

Анотація: Розглядаються можливості використання окремих положень графології при проведенні почеркознавчих експертиз. Особлива увага приділена питанням вирішення діагностичних та класифікаційних питань.

Annotation: The possibilities of using certain provisions of graphology in the production of handwriting examinations are considered. Particular attention is paid to solving diagnostic and classification issues.

Аннотация: Рассматриваются возможности использования отдельных положений графологии при производстве почерковедческих экспертиз. Особое внимание уделено вопросам решения диагностических и классификационных вопросов.

Ключові слова: почерк, почеркознавство, діагностика, класифікація, дослідження, графологія.

Key words: handwriting, handwriting studies, diagnosis, classification, research, graphology.

Ключевые слова: почерк, почерковедение, диагностика, классификация, исследование, графология.

У Великій Радянській Енциклопедії 1952 року графологія розглядалась «як псевдонаукова теорія, згідно з якою за почерком людини нібито можна скласти враження про нього і навіть про зовнішність... такі висновки не є науковими» [1]. Однак у виданні 1972 року зазначено «Графологія (від графо... і ...логіка) – вчення про почерк, дослідження його з точки зору відображення в ньому властивостей і психічних станів виконавця. Данні графології застосовуються для дослідження індивідуальних особливостей людини в психології, а також в медицині та криміналістиці»[2].

То що ж таке графологія і чи є їй місце в сучасній криміналістиці?

Графологія, як і психологія та медицина, не є точною наукою. Незважаючи на наявну теоретичну базу, системність закономірностей та графологічні таблиці, що були напрацьовані за останні роки, - якісний графологічний аналіз почерку можливий лише при наявності кваліфікованого спеціаліста, який має теоретичну підготовку та практичний досвід роботи з почерками.

На сьогодні в Україні відсутні ґрунтовні наукові розвідки в галузі графології. Це сталось, на нашу думку тому, що криміналісти не вважають графологію науковою дисципліною, а психологи вважають графологію радше розділом психологічної науки.

Є.Ф. Буринський у своїй книзі «Судова експертиза документів, провадження її і користування нею» [3], обґрунтовуючи науковість почеркознавства, писав: «Судово-доказова сила письмових актів ґрунтується на переконанні, що кожній людині належить особливий почерк, відмінний від усіх інших і здатний, при потребі, слугувати надійним ідентифікатором її особистості. Якщо б кожен міг вільно писати будь-яким почерком, письмові докази не мали б сенсу» [3, с. 177]. «...почерк містить в собі зображення людини, але в прихованому стані, як не проявлена, але вже відекспонована фотографічна пластинка; залишається знайти проявник» [3, с. 178] «... в почерку – вся людина, з усіма її фізичними та духовними властивостями» [3, с. 189]. «В теперішній час можна вважати доведеним фактом обов'язкової

зміни зовнішнього виду почерку при всякому розладі нервової системи, що проявляється, при тому, раніше всіх інших явних ознак хвороби» [3, с. 212]. Автор був знайомий з роботами графологів, але не бачив перспектив для графології в судочинстві. Він пропонував розглядати її в рамках медицини або антропології [3, с. 217].

Вкінці XIX та в першій половині XX століття свій внесок у графологію зробили: І.Ф. Моргенштерн «Психографологія», В.В. Маяцький «Графологія», Д.М. Зуєв-Інсаров «Будова почерку і особистість», «Почерк і особистість», психофізіолог-графолог М.І. Попялковський «Графологічний аналіз злочину А. Гілевича», «Характеристика Ніколая II за його почерком». Вказані автори не проводили досліджень почерку з метою ідентифікації виконавців, а лише вирішували діагностичні та класифікаційні завдання. В тридцяті роки минулого століття графологія в СРСР повністю переходить під контроль НКВС.

Впродовж XX століття графологія в Європейській науці займає все більш помітне місце як інструмент психологічного тестування.

А як же Україна? 19–21 вересня 2012 р. у Вроцлавському університеті (Республіка Польща) відбувся 15 міжнародний криміналістичний симпозіум, присвячений проблемам судочинного дослідження письма. Із 74 заявлених до виступу учасників симпозіуму 35 – присвятили свої наукові повідомлення проблематиці, винятково, графології. Зрозуміло, українських дослідників серед наведеного переліку – не знаходимо, адже продовжуємо вважати, що цей метод «...межує із гаданням на магічному кристалі...» – відмічає І.І. Когутич [4, с. 187].

Досить часто графологію ототожнюють із судовим почеркознавством. Але це не зовсім тотожні поняття. Як зазначає Інеса Гольдберг (експерт-графолог, Ізраїль), почеркознавство – більш вузька дисципліна, займається технічною роботою з почерком, порівняльною перевіркою або дослідженням як матеріального доказу. Почеркознавство не передбачає психодіагностичної роботи, не має прямого зв'язку з психологією і психіатрією. Графологія – психодіагностична методика, яка припускає дослідження психомоторного та

підсвідомого підґрунтя графічних явищ, а також синтез цілісної картини досліджуваної особи. Графологія використовує понятійний апарат сучасної психологічної науки та корелює з існуючими типологіями особистості [5, с. 18].

Незважаючи на те, що між графологією та почеркознавством є багато спільного, сучасний розвиток графології, в широкому розумінні, йде у двох напрямках: власне графологічному та криміналістичному (судове почеркознавство).

Спроби ввести поняття графології у криміналістику спостерігаємо у підручнику «Криміналістика» за редакцією В.О. Маркуся. Зокрема, він зазначає, що з наукової точки зору, роботи сучасних графологів викликають значний інтерес, оскільки сучасна графологія не тільки вдосконалює підходи до аналізу почерку, а й широко використовує дані інших наук: медицини, математики, психології, філології, фізіології тощо. Вчені-почеркознавці України використовують роботи сучасних графологів – за їх допомогою розв'язують завдання неідентифікаційного (діагностичного) характеру, зокрема, зі встановлення факту незвичайного виконання рукопису [6, с. 163].

У 2006 році визнаний фахівець у галузі судового почеркознавства в РФ та СНГ, В.Ф. Орлова, видала навчальний посібник «Судебно-почерковедческая диагностика», у якому зробила спробу обґрунтувати можливості графології як засобу діагностики. В цей же період виходить навчально-методичний посібник «Основы графологии», авторами якого є С.Ю. Алесковский та Я.В. Комиссарова. Зазначені праці одразу зазнали критики з боку скептиків, і такими, що не мають наукового підґрунтя. Разом із тим, роботи є цікавими, пізнавальними та заслуговують на увагу експертів-почеркознавців.

Які ж можливості графології на сучасному етапі і яку користь вона може принести судовому почеркознавству? В широкому розумінні, графологія вирішує ряд практичних завдань, зокрема: здійснюється профілювання особистості з метою визначення її психотипу; визначається ступінь неблагонадійності особи за почерком; діагностуються незвичні стани

при виконанні рукописних текстів та ін. Разом із тим, графологи не встановлюють стать виконавця рукопису, а лише по якому типу виконано рукопис – чоловічому чи жіночому. Не встановлюють біологічний вік виконавця, а лише психологічний. Не визначають професію людини, а лише сферу можливих інтересів та видів діяльності.

В судовому почеркознавстві напрацювання сучасних графологів були б корисними при проведенні судово-почеркознавчих експертиз, на вирішення яких поставлені діагностичні та класифікаційні завдання.

Графологія визнана в ряді країн, також діють товариства, асоціації, а також університети, в яких офіційно навчають професії «графолог» : Австралія, Аргентина, Бельгія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Ізраїль, Іспанія, Італія, Китай, Нідерланди, США, Франція, Чехія, Швейцарія, ПАР.

На сьогодні, на жаль, потенціал, який закладено у графології, не використовується повною мірою. Вважаємо, що поєднання різних галузей знань робить вищим професіоналізм експерта, допомагає у розслідуванні та розкритті злочинів.

Перелік посилань:

1. Большая Советская Энциклопедия. Т. 12. Голубянки - Гродовка. 1952. 636 стр.
2. Большая Советская Энциклопедия Т. 7. Гоголь - Дебит. 1972. 608 стр.
3. Буринский Е.Ф. Судебная экспертиза документов, производство ее и пользование ею: пособие для гг. судей, судебных следователей, лиц прокурорского надзора, поверенных, защитников, судебных врачей и графических экспертов / Е.Ф. Буринский. – СПб.: Типография Спб. Т-ва Печати и Издат дела «Труд», 1903. – 352 с.
4. Когутич І.І. Графологічний аналіз у криміналістиці та його перспективи / І.І. Когутич // Криміналістика і судова експертиза:

міжвідом. наук.–метод. зб. / Київський НДІ судових експертиз;
редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.) та ін. – К., 2017. – Вип. 62.

5. Инесса Гольдберг. Графология или почерковедение, есть ли разница? / И. Гольдберг // Научная графология Международный графологический журнал на русском языке. - 2010. - Февраль. - С. 18 : [Электронный ресурс]. - Режим доступа :<http://inessa-goldberg.ru/images/stories/magazine/nauchgrafir2-10.pdf>.
6. Маркус В.О. Криміналістика. Навчальний посібник / В.О. Маркус – К: Кондор, 2007.